

De Anjou Bijbel blijft in focus

Op 28 maart 2008 werd de Anjou Bijbel op de lijst geplaatst van Vlaamse topstukken. Vanaf mei begon de conservatie en documentatie van de omvangrijke Napolitaanse codex. Dat gebeurde in verschillende fasen. De Bijbel werd voor de aanvang van de werken volledig gedigitaliseerd. Dat gebeurde met hogedefinitiebeelden genomen door de Dienst Documentatie van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium. Iedere folio werd volledig gefotografeerd en geconverteerd in verschillende formaten om efficiënt consulteerbaar te zijn voor verschillende deelprojecten (2008-2010: onderzoek – database - online ontsluiting - conservatie – publicatie en tentoonstelling).

Het losmaken van de 338 folio's uit de strakke neogotische boekband was een werk van lange adem. De boekbinderslijm op de katernruggen werd met een emulsie van waterdamp, water en carboxymetyl cellulose losgeweekt. Al snel werd duidelijk dat niet alleen lijm van 100 jaar oud moest verwijderd. De conservator stootte ook op donkerder en harde lijmlagen van eeuwenoude vroegere interventies. De materiële omzwervingen van de codex heeft dan ook zijn sporen nagelaten op de rug van de katernen, en het boek werd in haar lange bestaan minstens vier maal herbonden. Dat gebeurde bovendien niet steeds op dezelfde manier. Iedere katernvrouw van de codex heeft in totaal 64 naaigaatjes. Slechts 9 daarvan werden door de naald van de laatste binder gebruikt (of herbruikt).

De codex wordt nu losgemaakt door conservator Lieve Watteeuw. Om technische redenen wordt de codex van achter naar voor losgemaakt, in feite in de omgekeerde volgorde van de vorige bindfase. Dat geeft een beter inzicht in hoe die vorige bindfasen verliepen. Het codicologisch onderzoek – waarbij alle losgemaakte bifolio's zorgvuldig met het binoculair worden uitgepluisd – leverde dan ook een rijke vondst: kleine pennenpunten van de ganzenveer die de kopiist gebruikte, pigmentkorrels en oude naaidraden. Schilfers bladgoud, inktpoeder en blauwe, groene en oranje pigmentkorrels werden opgepikt en in monsterdozen geplaatst, om later te gebruiken bij het onderzoek naar de versamenstelling. Ook de structuur van het perkament werd onderzocht. Door de verspreide positie en de restanten van de haarfollikels werd het duidelijk dat jonge kalveren werden gebruikt om het perkament voor de codex te leveren. Ondanks de fijne kwaliteit van het perkament is de donkere pigmentatie duidelijk zichtbaar.

Na het losmaken van de katernen kwam de tweede documentatie fase: het nemen van technische hoge resolutie foto's. Daarbij waren vooral de opnames met doorgaans licht belangrijk. Die geven visuele ondersteuning bij het laboratoriumonderzoek en de conservatiebehandeling op het beeldscherm. De techniek laat toe om de dikte van de picturale lagen te documenteren. Maar ook om meer te vertellen over de beschadiging. Die is bij de Anjou Bijbel aanzienlijk, vooral als gekeken wordt naar de barstjes in de picturale lagen en het bladgoud.

Een tweede technische opname van de openingsdiptiek nl. de infrarood-reflectogram bracht informatie over het gebruik van de blauwe pigmenten. Door het gebruik van ijzergallus inkt om het ontwerp van de miniaturen uit te zetten, gaf infrarood licht echter geen echte informatie over de eerste hulplijnen voor de verluchter. Wel werd duidelijk dat een trefzekere hand het schilderwerk realiseerde en dat de miniaturist slechts zeldzaam afweek van het eerste ontwerp.

In november begon het 'in-situ' onderzoek van de verflagen met x-stalen fluorescentie. Prioritair staat het onderzoek naar de kleuren die werden gebruikt door Christophorus Orimina, de belangrijkste verluchter die zich ook op folio 308 bekend maakt – [...] *quam illuminavit de pincello xpophorus orimina de neapoli*. De eerste resultaten zijn verrassend: er werd een rijk pallet blootgelegd van organische en minerale kleurstoffen, lapis, azuriet en okers in een diepe kleurintensiteit. Afwisselend werd gebruik gemaakt van goud, zilver, *aurepetium* en tin om de schittering te verhogen.

Het Anjou project is een project van *Illuminare - Studiecentrum voor Miniatuurkunst* (K.U.Leuven) i.s.m. de *Faculteit Godgeleerdheid* (K.U.Leuven) en het *Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium* (Brussel). In de herfst van 2010 wordt in het Stedelijk Museum M, Leuven een tentoonstelling georganiseerd rond de Anjou Bijbel.

Contact:

jan.vanderstock@arts.kuleuven.be

lieve.watteeuw@arts.kuleuven.be

